

*Деркач Ірина Леонідівна,
студентка I курсу магістратури, педагогічного факультету,
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука»*

*Науковий керівник:
Красовська Ольга Олександрівна,
д.пед.н., проф., завідувачка кафедри початкової та дошкільної освіти
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука*

ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Із початком модернізації змісту початкової освіти, зокрема зі стартом Нової української школи, активно впроваджується навчання, спрямоване на подолання ізольованого викладання навчальних предметів і створення принципово нових навчальних програм, де освітній процес орієнтований на розвивально-продуктивний інтегративний підхід. Метою інтегрованого навчання є процес установалення зв'язків між структурними компонентами змісту в рамках певної системи освіти з метою формування цілісного уявлення про світ, орієнтований на розвиток і саморозвиток особистості дитини [2].

У Державному стандарті початкової освіти в Україні визначено зміст освітніх галузей і очікувані результати, які зорієнтовані на реалізацію компетентнісного підходу до навчання й виховання особистості – креативної, гнучкої і мобільної, здатної критично мислити і творчо діяти, навчатися впродовж життя і бути успішною в умовах сталого розвитку суспільства. Наукові дослідження показують, що інтеграція змісту освіти багато в чому вирішує проблему зміцнення та збереження психічного і фізичного здоров'я молодших школярів, сприяє підвищенню мотивації навчальної діяльності. Тому, перед сучасною школою постає завдання зробити навчання в початковій школі інтегрованим, яке спрямоване на розвиток творчого потенціалу особистості, ініціативності, самостійного критичного та системного мислення, ціннісних орієнтацій, формування спектра ключових компетентностей, зокрема в галузі природничих наук, екологічної та культурної.

Розгляд наукової літератури з даної проблеми свідчить, що питання інтегрованого навчання досліджували О. Беляєв, Т. Браже, Л. Варзацька, М. Вашуленко, О. Гільзова, М. Іванчук, В. Ільченко, І. Козловська, М. Масол, В. Паламарчук, О. Савченко, Н. Сердюкова, О. Сухаревська, В. Фоменко та ін. Теоретичний аналіз літератури свідчить про актуальність дослідження проблеми інтегрованого навчання в контексті реалізації завдань Нової української школи.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні поняття «інтеграція» та визначенні особливостей викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в умовах реалізації Нової української школи.

У нормативних документах, що визначають зміст Нової української школи, вагоме місце відведено поняттю «інтеграція». Зокрема, у посібнику «Нова українська школа: поради для вчителя» зазначено, що інтеграція (від лат. *integratio* — поєднання, відновлення) — це об'єднання в єдине ціле раніше розрізнених частин та елементів системи на основі їх взаємозалежності і взаємодоповнюваності [5]. У словнику професійної освіти поняття «інтеграція навчання» тлумачиться як відбір та об'єднання навчального матеріалу з різних предметів для цілісного і різнобічного вивчення важливих наскрізних тем (тематична інтеграція).

У Державному стандарті початкової освіти зазначено, що на підставі базового навчального плану може здійснюватися повна або часткова інтеграція різних освітніх галузей, що відображається в типових освітніх програмах, освітній програмі закладу загальної середньої освіти [1]. Зміст природничої, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, технологічної, інформатичної освітніх галузей інтегрується в різній комбінації їх компонентів, утворюючи інтегровані предмети і курси, серед яких «Мистецтво».

Розглянемо детальніше особливості предметних компетентностей у мистецькій освітній галузі. Внаслідок впровадження в заклади загальної початкової освіти замість традиційних автономних предметів «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво» нового інтегрованого курсу «Мистецтво» назва «предметні компетентності» за змістом практично співпала з назвою «галузеві компетентності», адже віднині освітня галузь у початковій школі представлена лише одним однойменним предметом. Предметні/галузеві мистецькі компетентності (тобто функціональні стосовно мистецтва) вбирають та інтегрують музичні, образотворчі, хореографічні, театральні, екранні сегменти, які умовно можна назвати вузькопредметними. Кожну з перерахованих компетентностей можна диференціювати й далі на підгрупи, на ще дрібніші сегменти. Приміром, музична компетентність включає інструментальну і вокальну (зокрема вокально-хорову), виконавську та імпровізаційну складові; вона межує із хореографічною і театральною, активно проникає в царину медіа.

Отже, можна уявити ціле древо предметних/галузевих компетентностей, які здатне розвивати в учнів мистецтво. Інтерпретація змісту предметних/галузевих компетентностей в широкому сенсі (тобто предметних компетентностей *lato sensu*) передбачає їх розгляд у всьому різноманітті мистецьких сфер, тобто компетентностей *stricto sensu* або вузькопредметних компетентностей. Вони інтегруються з особистісними й соціальними компетентностями (метакомпетентностями), які ґрунтуються на ціннісних орієнтаціях і світоглядних пріоритетах людини, особливостях її ментального і естетичного досвіду. Наголосимо, що окрім суто конкретних знань і способів дій у певній вузькоспеціальній галузі компетентність обов'язково включає

універсальні людські якості та здібності, які не залежать від сфери їх вияву, проте завжди впливають на будь-яку діяльність. Наприклад: ініціативність, здатність організувати себе (саморегуляція) й інших людей, працювати в команді, вміння адаптуватись у нових нестандартних ситуаціях, готовність до комунікації, рефлексії, критичного аналізу, адекватної оцінки результатів діяльності не лише з боку значущості для себе, а й наслідків для оточуючих. На успішність навчання мистецтва суттєво впливають властивості художньо-образного мислення, емоційного інтелекту, творчих здібностей.

Відмінністю між інтегрованим та традиційним уроком є те, що предметом вивчення на інтегрованому уроці виступають багатопланові об'єкти, інформація про сутність яких міститься в різних навчальних дисциплінах; своєрідна структура, методи і прийоми, які сприяють його організації і реалізації поставлених цілей.

Впроваджуючи інтеграцію в навчальний процес, необхідно дотримуватися певних умов. Зокрема, потрібно:

- враховувати спорідненість наук, відповідних інтегрованим навчальним предметам;
- збіг або близькість об'єкта вивчення;
- наявність загальних методів і теоретичних концепцій побудови [3].

Метою мистецької освітньої галузі є формування культурної та інших компетентностей, цінностей у процесі пізнання мистецтва та художньо-творчого самовираження в особистому та суспільному житті, поваги до національної та світової мистецької спадщини [1].

Особливо актуальним є інтегрування різнопредметних знань у початковій ланці освіти, оскільки для молодших школярів властиве нерозчленоване сприйняття об'єктів навколишнього світу, без усвідомлення їх історичних ознак. Зважаючи на це, нами було досліджено Типову освітню програму під керівництвом О. Савченко в межах інтегрованих курсу «Мистецтво» і на основі зібраного матеріалу розроблено авторський посібник, в якому розкрито методичні аспекти опрацювання окремих тем у початкових класах, що об'єднує елементи методик навчання інтегрованого предмету «Мистецтво» [6]. Таким чином, змістова інтеграція сприяє виникненню процесуальної інтеграції, і водночас інтегративні технології здійснюють кореляційний вплив на зміст, акцентуючи в ньому не те, що роз'єднує, а те, що об'єднує художньо-змістові сегменти, забезпечуючи в кінцевому рахунку своєрідне інтегративне поле навчання.

Іншими словами: диференціація у мистецькій освіті спрямована на те, щоб бачити різне (музика – часове мистецтво, живопис – просторове; хореографія – процесуально-динамічне, скульптура – статичне; театр – конкретно-образне, архітектура – абстрактне тощо), а інтеграція – навпаки, прагне до спільних ознак між різними видами мистецтв (наприклад, споріднена образність та емоційність творів мистецтва, гармонійність і пропорційність мистецьких форм, схожість ритмічної організації художнього матеріалу, здатність відбивати явища і властивості світу через родові узагальнення, що виражається у понятті «жанр»). Під час опанування художньо-дидактичного матеріалу за

інтегративною технологією учень сприймає не один, а кілька потоків інформації, основою сприймання стає асоціативне запам'ято-вування, інтуїтивне «схоплення» різноманітних зв'язків в інтеграційному полі художніх смислів, виражених різними мистецькими мовами.

На основі педагогічних спостережень можемо ствердити, що інтегроване навчання, за якого матеріал доповнюється та повторюється іншими напрямками, дає набагато кращий результат у порівнянні з традиційним вивченням дисциплін. Інтегрований підхід сприяє виробленню системи знань, розвиває здібності до їх переносу в інші галузі. Також перевагами інтегрованого навчання є те, що інтеграція поживляє навчальний процес; економить навчальний час; позбавляє молодших школярів від перевтоми.

Отже започатковане в нашій країні масштабне впровадження інтегрованого курсу «Мистецтво» передбачає розробку не лише програм і підручників, а й методичного забезпечення. Опанування вчителями технологій інтегрованого навчання мистецтва сприятиме перебудові їхньої свідомості в напрямку відмови від одномірного вузько спеціалізованого бачення ролі мистецтва в школі, від звички протиставляти види мистецтв замість пошуку схожих рис і властивостей. Наразі прогнозуємо, що зміна педагогічного мислення буде не простим і досить тривалим процесом, адже інтеграція вносить в освіту певні ризики. Успішність реалізації нових ідей залежатиме від підвищення мотивації та педагогічної майстерності вчителів. Повноцінна практична реалізація вимог Нової української школи зумовлює необхідність поряд із предметними компетентностями розвивати на уроках мистецтва й цілу низку ключових компетентностей, які виходять за рамки окремої освітньої галузі й потребують розробки відповідних міжпредметних методичних засад.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт початкової освіти: офіц. видання: затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лют. 2018 р. Київ, 2018. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п> (дата звернення 19.10.2019).
2. Закон України "Про освіту": офіц. видання : текст прийнятий ВР України 5 вер. 2017 р. Київ, 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення 19.10.2019).
3. Навчально-методичний посібник «Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Мистецтво» у 1-2 класах на засадах компетентнісного підходу»/ Л. М. Масол. Київ: Генеза, 2019. 208 с.
4. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н.М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 207 с.
5. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти: затверджена наказом МОН від 08.10.2019 № 1273. Київ, 2019. 92 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Savchenko.pdf>